

Ubezpieczenie zdrowotne rolników i domowników

Historia systemu opieki zdrowotnej dla rolników w Polsce nie jest zbyt długa. W okresie powojennym polityka państwa polskiego zakładała przejściowy charakter własności indywidualnej w rolnictwie, preferując działania zmierzające do stopniowego uspołecznienia rolnictwa. Dopiero w latach 70 uznano zasadność funkcjonowania indywidualnych gospodarstw rolnych. Od tego czasu zaczęła się zmieniać polityka ról państwa i stosunek do rolników indywidualnych jako znaczącej grupy społeczno zawodowej. Przykładem tego jest umożliwienie osobom prowadzącym gospodarstwa rolne korzystania od 1972 r. ze świadczeń zakładów społecznych służby zdrowia na zasadach ustalonych dla pracowników. Następnie, na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977 r. o zaopatrzeniu emerytalnym oraz innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin, została przyznana rolnikom, oprócz prawa do emerytury i renty, możliwość korzystania z bezpłatnej opieki medycznej oraz do korzystania ze świadczeń z tym związanych, przyznawanych na zasadach podobnych jak w odniesieniu do innych grup społecznych. Kolejna ustawa z dnia 14 grudnia 1982 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników indywidualnych i członków ich rodzin, również regulowała, oprócz świadczeń z ubezpieczenia społecznego, zasady korzystania przez rolników ze świadczeń leczniczych i położniczych, zaopatrzenia w leki, przedmioty ortopedyczne, protezy, środki opatrunkowe i pomocnicze, a także pobyt w domu pomocy społecznej. W latach 1991-1999 rozwiązania w zakresie możliwości korzystania z prawa do bezpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej były uregulowane w ustawie z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Z dniem 1 stycznia 1999 r. kiedy weszła w życie ustawa z dnia 6 lutego 1997 r. o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, rozpoczął się proces transformacji, który wprowadził zmiany systemowe w ochronie zdrowia. Zmiana polegała na tym, iż dotychczasowe finansowanie opieki zdrowotnej ze środków budżetu państwa, zastąpiono finansowaniem ze składek na ubezpieczenie zdrowotne i powołane zostały nowe podmioty jakimi były kasy chorych, zastąpione od 2003 r. przez Narodowy Fundusz Zdrowia. Powyższa ustawa o powszechnym ubezpieczeniu zdrowotnym, miała w założeniach opierać swoje rozwiązania na następujących zasadach: powszechności i obowiązkowości ubezpieczenia zdrowotnego,

solidaryzmu społecznego, redystrybucji środków, samofinansowaniu nowo powstałych kas chorych, samorządności kas chorych i gwarancji państwa dla ubezpieczonych. Zaś realizacja tych zasad miała być możliwa dzięki zagwarantowaniu powszechnego obowiązku ubezpieczenia zdrowotnego oraz rozłożeniu ciężaru opłacania składek odpowiednio do zdolności dochodowej ubezpieczonych. Nowy system zakładał, że wszyscy ubezpieczeni są zobowiązani płacić składki w zróżnicowanej wysokości – zależnej nie od ryzyka, lecz od wysokości płac i dochodów, natomiast wszyscy są uprawnieni do jednakowego zakresu świadczeń leczniczych. W związku z tym w ustawie przyjęto ubezpieczeniowy charakter opieki zdrowotnej, zaś obowiązkowemu ubezpieczeniu zdrowotnemu podlegają, od czasu jej wejścia w życie, m.in. rolnicy i ich domownicy podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników oraz osoby mające ustalone prawo do świadczeń emerytalno-rentowych z ubezpieczenia społecznego rolników. Zasadniczym założeniem zmian w zakresie finansowania opieki zdrowotnej było nieobniżanie dochodów osób objętych tym ubezpieczeniem. Dlatego przyjęto, że składki zdrowotne będą odprowadzane z zaliczki na podatek dochodowy od osób fizycznych. Powiązanie składki na ubezpieczenie zdrowotne z systemem podatkowym spowodowało, że rolnicy podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników, z racji braku obowiązku opłacania podatku dochodowego od osób fizycznych, nie opłacają składki na ubezpieczenie zdrowotne z dochodu osiąganego z działalności rolniczej. W odniesieniu do rolników przyjęto, że składki zdrowotne za nich będą opłacane z budżetu państwa, a ich płatnikiem będzie KRUS. Wysokość składki na ubezpieczenie zdrowotne powiązana została z ceną kwintala żyta, ogłaszaną przez Prezesa GUS, co miało na celu powiązanie jej wysokości w sposób pośredni z poziomem dochodów z działalności rolniczej.

Obecnie materia w zakresie ubezpieczenia zdrowotnego jest uregulowana w ustawie z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. Istota rozwiązań w zakresie opłacania składek na ubezpieczenie zdrowotne za rolników i domowników, została uregulowana w tej ustawie na wzór rozwiązań obowiązujących od 1 stycznia 1999 r. W myśl tej ustawy, składka miesięczna na ubezpieczenie zdrowotne za rolnika podlegającego ubezpieczeniu społecznemu rolników była równa kwocie odpowiadającej cenie połowy kwintala żyta z każdego hektara przeliczeniowego użytków rolnych w prowadzonym przez niego gospodarstwie rolnym, ustalonej dla celów wymiaru

podatku rolnego. Składka za domownika odpowiadała z kolei kwocie równej 9% minimalnego wynagrodzenia. Składki te były w całości finansowane z budżetu państwa i za pośrednictwem KRUS przekazywane do NFZ.

Rolnicy prowadzący działalność w gospodarstwie rolnym oraz w dziale specjalnym produkcji rolnej, oprócz składki odpowiadającej wielkości gospodarstwa rolnego i odprowadzanej przez KRUS, opłacali dodatkowo z własnych środków składki na ubezpieczenie zdrowotne od deklarowanej podstawy wymiaru składki odpowiadającej dochodowi z działu specjalnego ustalonymu dla opodatkowania podatkiem dochodowym od osób fizycznych, w kwocie nie niższej jednak niż kwota odpowiadająca wysokości minimalnego wynagrodzenia.

Ponadto z budżetu państwa za pośrednictwem KRUS opłacana była także składka na ubezpieczenie zdrowotne za rolników oraz ich domowników utrzymujących się z działalności rolniczej w gospodarstwach rolnych o powierzchni poniżej 1 ha przeliczeniowego użytków rolnych, którzy nie podlegają obowiązkowi ubezpieczenia społecznego rolników z mocy ustawy. Podstawą wymiaru składki za te osoby była kwota minimalnego wynagrodzenia.

Ustawą o zmianie niektórych ustaw związanych z realizacją ustawy budżetowej, przyjętą przez Sejm w dniu 29 października 2010 r., wprowadzona została m.in. zmiana do ustawy o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych, która związana była z wysokością dotacji do NFZ z tytułu odprowadzanej składki na ubezpieczenie zdrowotne za rolników. Przedmiotowa zmiana polega na kwotowym określeniu wysokości dotacji z budżetu państwa przeznaczonej na składki na ubezpieczenie zdrowotne za rolników, co miało spowodować stabilizację zarówno przychodów NFZ, jak i wydatków z budżetu państwa przeznaczonych na ten cel. W ustawie tej ustalono kwotę dotacji rocznej na poziomie 1 862 006 tys. zł. Wprowadzone rozwiązanie miało pozwolić uniknąć wahań w strukturze przychodów NFZ, jak to miało miejsce w latach ubiegłych, kiedy ta kwota była pochodną ceny żyta.

W dniu 26 października 2010 r. Trybunał Konstytucyjny rozpoznał wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczący zasad finansowania z budżetu państwa składek na ubezpieczenie zdrowotne rolników. Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż zaskarżone rozwiązanie ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych w zakresie, w jakim określone jest zobowiązanie budżetu państwa do finansowania składek na ubezpieczenie

zdrowotne za wszystkich wskazanych w nim rolników i ich domowników, podlegających ubezpieczeniu społecznemu rolników z mocy ustawy, bez względu na wysokość osiąganych przez nich dochodów, jest niezgodne z przepisami Konstytucji. Jednocześnie Trybunał orzekł, iż rozwiązanie dotychczas obowiązujące straci moc obowiązującą z dniem 4 lutego 2012 r.

Mimo wprowadzenia już po wyroku zmiany polegającej na kwotowym określeniu wysokości dotacji z budżetu państwa przeznaczonej na finansowanie składek za rolników i domowników na ubezpieczenie zdrowotne, nie została rozwiązana kwestia wykonania powyższego wyroku. Dotychczasowe rozwiązania w tym zakresie, które utraciły moc obowiązującą w związku z powyższym wyrokiem TK, zostały zastąpione od dnia 1 lutego 2012 r. rozwiązaniami określonymi w ustawie z dnia 13 stycznia 2012 r. o składkach na ubezpieczenie zdrowotne rolników za 2012 r. Zgodnie z tą ustawą składka zdrowotna wynosi obecnie 1 zł miesięcznie za każdy pełny hektar przeliczeniowy użytków rolnych od każdej osoby ubezpieczonej w gospodarstwie rolnym (rolnika, małżonka rolnika, domownika).

Za ubezpieczonych w gospodarstwach rolnych do 6 ha przeliczeniowych użytków rolnych, składka będzie opłacana przez KRUS ze środków budżetu państwa.

Rolnicy prowadzący gospodarstwa powyżej 6 ha przeliczeniowych użytków rolnych będą opłacać składki zdrowotne za siebie i za każdą osobę ubezpieczoną w ich gospodarstwie rolnym z własnych środków. Dla przykładu w gospodarstwie o powierzchni 7 ha przeliczeniowych użytków rolnych, składka na ubezpieczenie zdrowotne będzie wynosiła 7 zł za każdą osobę podlegającą ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu pracy w tym gospodarstwie rolnym.

Ustawa przewiduje ponadto, że za rolników prowadzących działalność rolniczą wyłącznie w dziale specjalnym lub dziale specjalnym w połączeniu z gospodarstwem rolnym opłacana będzie jedna składka zdrowotna od dochodu z działu specjalnego nie mniej niż 9% kwoty minimalnego wynagrodzenia (w roku 2012 ta kwota wyniesie około 135 zł miesięcznie). Natomiast za domowników pracujących w działach specjalnych produkcji rolnej składka odprowadzana będzie:

- od podstawy wymiaru wynoszącej 33,4 % przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw (około 109 zł miesięcznie), gdy mamy do czynienia wyłącznie z pracą w dziale specjalnym,
- od wielkości gospodarstwa rolnego, gdy mamy do czynienia z pracą łączoną w dziale specjalnym i gospodarstwie rolnym.

Składkę za ww. domowników opłacać będzie rolnik.

Instytucją realizującą ubezpieczenie zdrowotne dla rolników, w zakresie przekazywania składek zdrowotnych do NFZ, będzie tak jak dotychczas KRUS. Wysokość składek opłacanych przez rolników zmniejszy poziom dotacji budżetowej przekazywanej za pośrednictwem KRUS do NFZ na finansowanie ubezpieczenia zdrowotnego rolników. Nie ulegną natomiast zmniejszeniu przychody NFZ w porównaniu do roku 2011 i pozostaną na poziomie 1,86 mld zł. Udział budżetu państwa w finansowaniu ubezpieczenia zdrowotnego rolników ulegnie za to zmniejszeniu o około 9,5 mln zł miesięcznie, dzięki temu, że rolnicy będą samodzielnie finansować część kwoty przewidzianej na sfinansowanie ubezpieczenia zdrowotnego rolników i domowników.

Składki przez rolników będą płacone od II kwartału, tj. od kwietnia 2012 r., w terminach opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników.

Ustawa ma obowiązywać do końca 2012 r.